

BYLO TO ZA ONĚCH ČASŮ, KDYŽ KOČKY STŘEVÍCE NOSILY, žáby v čepcích chodily, osli ostruhami po ulici štrngali a zajíci za psy se honili. Tehdáž žil v jedné zemi král a ten měl dceru krásy utěšené a velice umělou. Přijížděli knížata a králové z dalekých zemí k ní na ohlady¹, ale ona žádného nechtěla a konečně vyhlásila, že jen toho si vezme, který dokáže po tři noci při ní varovati² a utéci jí nedá. Chýr³ ten se roznesl široko daleko a přijížděli knížata a králové, aby si ji zasloužili; ale žádný nebyl s to dovarovati se jí a každý smělost svoji smrtí zaplatit musel. Pověst o panně té zanesla se daleko, až kamsi za hranice do hradu královského kuším mladého Matáša králeviče, šuhaje to pěkného jako jelen, bystrého jako sokol. — Jak uslyšel Matáš o krásné princezně, poskočil nasvoje rychlé nohy, a že ji on půjde varovat. Darmo otec zbraňoval, darmo prosil, zakazoval, Matáš si nedal vůli zlomiti; po kuse musel ho otec přece jen pustit. — Nabral si tedy Matáš peněz, ostrou šavli připjal k boku a tak samojediný do světa se pustil zkusiti štěstí junácké. — Druhý den došel na hradské⁴ člověka, který jaksi osuchle kupředu kráčel; i sdružil se k němu Matáš a ptal se ho, kam jde. — „Do sveta štěstí skúsiť!“ odpověděl pocestný.

„A jakýhože si remesla?“ ptal se ho Matáš.

„Remeslo něznám žiadne, ale znám, čo nikdo nězná. Ja som Široký a muožem brucho moje tak rozšíriť, že sa v ňom celá čata⁵ vojska skryje,“ a dořeknuv tak se rozšířil, že mu hradská nestačila.

¹ Námluvy.

² Hlídati.

³ Pověst.

⁴ Hlavní silnice.

⁵ Zástup.

„Nuž, ty si chlap! A či by si něišiel so mnou? Aj ja idem do sveta štěstí skúsiť,“ pravil Maťáš, jemuž se člověk ten zalíbil.

„Prečo by som něišiel, puojdem“ — odpovéděl Široký a šli dále. I potkali o kus dále člověka vyzáblého, vysokého jako tyč.

„Kděže iděš, človeče?“ pťal se ho Maťáš, neboť mu byl nápadný.

„Do sveta,“ odpovéděl tázaný. — „Ajakýho si remesla?“

„Remeslo něžnám žiadne, ale znám, čo nikdo něžná. Ja som Dlhý a muožem sa vytiahnuť až do oblak, a keď idem, na každý krok míľu cesty urobím“ — pravil člověk a hned se začal vytahovat a vytáhl se do samých oblak, a jak krok udělal, míli cesty urazil.

„No veru si chlap!“ zvolal Maťáš, „či by si něišiel s nami?“

„Prečo by som něišiel, veru puojdem,“ odpovéděl Dlouhý a šli dále. — I přišli k lesu a u lesa viděli člověka klásti dřevo do hranice. I přidružili se k němu a Maťáš pťal se ho, kdo je a nač mu to dřevo.

„Ja som Žarooký a to drevo kladiem si na oheň!“ odpovéděl člověk a zaprel oči o hranici. V malém okamžení žárem jeho očí vzňatá, stála hranice v plamenu. — „No, veru si chlap! A či by si něišiel s nami do sveta štěstí skúsiť?“ — „Eh, veru idem,“ odpovéděl Žarooký a přidál se k ostatním. — Rád byl Maťáš, že našel takých tovaryšů, a protož je také cestou dobře choval, Širokého ale dosytit nemohl. — Po několikadenní chůzi přišli do města, kde krásná kněžna bývala. — Tu zjevil Maťáš soudruhům svým, co hodlá činiti, a k pomoci je namlouval, slibuje jim hojnou odměnu, když by se podařilo kněžnu dostati. — Rádi se mu všickni tři k pomoci zavázali. I koupil jim slušný oděv, a když je zaodial, šel s nimi do zámku ohlásiti se u krále, že chce se svými služebníky princeznu

po tři noci hlídati; stav svůj ale nevyjevil.— Král ho přivítal a vyslyšev jeho žádost pravil: „No, ale si to dobře rozvážtě; keď vám princezna zutěká, buděť všetci štyria o hlavu menší!“

„Zutěká, nězutěká, len už buděm varovať!“ — odpověděl Maťáš.

„No dobre, keď tak chcetě, dovediem vás k mojej dcére“ — pravil král a potutelně se usmívaje vedl je do ložnice princezny. — I užásl Maťáš nad krásou královské panny a ona též s libostí vítala švarného šuhaje. A když král odešel, zalehl Široký dveře, Dlouhý a Žarooký sedli k oknu a Maťáš přisedl ku krásné panně a začal se s ní shovárať, a přitom pozoroval každé její hnutí. — I chovala se tiše a po nějaké chvíli pravila: „Len čo si za mak oči oklamem!“ — a sednouc na lože, zdřímala. — Maťáš vida, že dřímá, opřel loket o stůl, hlavu o dlaň a po chvíli se i jemu oči sklonily. — Žarooký a Dlouhý také usnuli a Široký mezi dveřmi chrupal, jako by ořechy přesýpal. Jedvaže to princezna, která se jen spící stavila, zpozorovala, spravila se červeným jablčkem, a pod uchem Širokého proklouznouc, kutálela se ze zámku na dvůr a ze dvora dále. — V tu chvíli ale probudil se Maťáš, a nevida princeznu, zvolal rychle tovaryše, a že je kněžna pryč. — Žarooký ihned vystrčil hlavu oknem ven, a maje nejen palčivý, ale i bystrý zrak, viděl ihned červené jablčko daleko od zámku po zelené louce se kutáleti. — I ukázal je Dlouhému, ten se natáhl z okna ven, jablčko zvedl, a stáhnuv se zase do jizby, Maťášovi je podával. Než je ten uchopil, v princeznu se proměnilo.

Divil se král nemálo, vejda ráno do jizby a vida princeznu u Maťáša seděti. Nebylo mu to milé, ale co platno, musel mlčeti a junáky ke všemu ještě uhostit. A to nebyla malá věc, neboť Široký snědl na jedno posezení dva voly, čtyry okovy vína vypil a ještě byl lačen a žízniv a vždy

musel ještě trochu kamení spolýkat, aby se doplnil.

Když nastal druhý večer, odebral se Maťaš se svými tovaryši do ložnice princezny, král ale tajně dceru napomenul, aby lépe chytrosti své použila a chytit se nedala. — Jako první noc, tak i druhou se tovaryši uložili, Široký ke dveřím, Žarooký a Dlouhý k oknu a Maťaš přisedl vedle krásné panny. Příjemně se spolu zabavovali dlouho do noci a králevič oka s ní nespustil — nepozoroval ale nic podezřelého. — Když bylo k půlnoci, pravila princezna: „Len čo si za mak oči oklamem“ — a sednouc na lože, zadřímala. — Maťaš umlkl a vida, že princezna podřimuje, opřel loket o stůl, hlavu o dlaň a po chvíli se i jemu oči sklonily. Jedvaže princezna zpozorovala, že Maťaš usnul, i služebníci jeho, spravila se holubičkou a oknem ven; ale zavadila křídeltcem Dlouhému o kšticu⁶ a ten se hned probudil; ale nebyl by holubičku dostal, an ji neviděl, kdyby nebylo Žarookého bývalo. Ten jastril ihned po ní bystrým svým okem, a jak mu do oka padla, pustil na ni žár, že jí hned křídélka klesaly a na strom sednout musela. Tu se Dlouhý natáhl, a chytna ji, Maťašovi, který se byl zatím probudil, ji podával. Než ji Maťaš ale uchopil, v princeznu se proměnila.

Divil-li se král první ráno, divil se druhé ráno ještě více, vida princeznu při Maťaši seděti. — Ale cože, musel mlčeti, když už tak bylo, a musel i druhý den hosti nachovati. Když nastala třetí noc, domlouval král své dceři, aby všechnu svoji vědomost vynaložila a od sprostých junáků těch přelstít se nedala. — Také Maťaš jda večer k princezně, napomínal svoje pomocníky. — „Nože mi dněs dobrý pozor dajtě, bračekouci, lebo keď nám to krásne diouča zutěká, buděme zajtra — či vietě — všetci štyria o hlavu menší!“

⁶ O temeno.

„Něboj sa, paně, však ju my dovarujeme,“ — ubezpečovali ho soudruhové. — Když vešli k princezně, zaujmul každý své stanovisko a Maťáš sedl k princezně. — Však on nejraději při ní byl a s ní se zabavoval a byl by rád aj na věky s ní býval, kdyby nebyla utíkala. — „No ale ju dovarujem a potom budě moja“ — myslil si v duchu a pevnou měl vůli nezaspati. — Když bylo o půlnoci, princezna, že jí spánek oči tíží, a nic už nemluvila, jen si tiše na lože ulehla a oči krásné zavřela, jako by spala. — Maťáš opřel loket o stůl, hlavu o dlaň a díval se na princeznu; dlouho se na ni díval, ale cože — napokon⁷ spánek i jeho sokolí oči oklamal, a zaspal on i tovaryši jeho. — Jen princezna nespala a pokradmo vše pozorovala: jak hlídače spáti viděla, vstala, spravila se muškou, vylítla oknem na dvůr, a spravic se rybičkou, do studně na samý spodek se ponořila. — Snad by ji byli tenkrát nenašli, kdyby nebyla co muška Žarookému přes nos přeletěla; tím se vzbudil, a rozhlédaje se vůkol, viděl, kde se princezna ukryla. — Udělal pokřik a hned se všickni čtyři hnali na dvůr. — Studna byla velmi hluboká, ale Dlouhý se natáhl, a dosáhnuv dna, po rybičce duloval⁸, ale nemohl ji najíti, jako by jí tam nebylo:

„No, taže vyjdi von, ja sám spustím sa dolu!“ vzkříkl Široký na Dlouhého. — I vytáhl se tedy Dlouhý ze studně ven a Široký se tam spustil a mocným tělem svým studni tak zalehl, že se všechna voda k vrchu vyhrnula. — Ale rybičku viděti nebylo.

„Nuž, vyjdi von, ja ju priam vydurím,“ zvolal Žarooký na Širokého. I vylúčil⁹ se Široký ze studně, voda spadla a Žarooký nahnuv se pustil žhavé požáry z očí svých do studně. V okamžení zvřela voda silným valom od samého

⁷ Naposled.

⁸ Hledal.

⁹ Vznosl se nad vodu.

spodku — vříc zdvíhá se výš a výše, kypí, a hle — val jeden se vyhodí přes srub a z něho vypadne rybička. — Sotva země dopadla, v princeznu se proměnila; hbitě Maťáš k ní přiskočil, a uchopiv ji v náruč, k srdci si ji tiskl, děkuje spolutovaryšům za jich pomoc.

Nemálo se otec podivil a rozhněval, když ráno do ložnice vstoupil a v náručí Maťášově dceru viděl. — Ale dcera mu pravila: „Už si mňa dovaroval, už som jeho, po práve i po mojej vuoli.“ — Bylť se jí švarný šuhaj se všeckým svým činem velice zalíbil. — Ale královi to po vůli nebylo, aby se mu dcera dostala, a nechtěl ji živou mocí pustiti. Ale čože — šuhaj stál v právu, neptal se krále, ale vzal si nevěstu a pod záštitou svých junáků zámek opustil. Jak to král uslyšel, ihned za nimi vyslal čatu vojska a přísně rozkázal, aby se bez princezny nevraceli, nechtějí-li přijíti o hlavy. —

Kolik mil cesty byli již Maťáš se svojí nevěstou a druhy svými urazili, an tu princezna Žarookému káže ohlédnouti se, zdaž kdo za nimi nejde. Žarooký se ohledl a hned oznamoval, že vidí na dvě míle cesty čatu vojska přicházeti. „To je vojsko mojho otca!“ praví princezna. Když je došlo vojsko na míli cesty, strhla paní šatku s hlavy, a zahodíc ji za sebe do větru, pravila: „Kol'ko v něj nitok¹⁰, tol'ko nach je dreva!“ a v tom okamžení stál za nimi hustý les. — Než se vojsko lesem prodralo, cestovníci kus cesty urazili a odpočívali. — Tu povídá zase princezna Žarookému, aby se podíval, zdaž nejde kdo za nimi? — Žarooký se ohledl a hned zvěstoval paní, že se vojsko lesem prodralo a že za nimi pospíchá. „No, veď oni nás nědohonia!“ odpověděla princezna, a pustivši nazem slzu, pravila: „Staň sa riekou!“ — Tu chvíli proudila za nimi široká řeka. Než se vojsko přebrodivo, daleko byli pocestní.

¹⁰ Nití.

„Obzriže sa, Žarooký, či sa vojsko prebrodilo,“ pravila zase princezna, když si zase odpočívali.

„Eh, veď je už tá zberba za nami!“ zvolal Žarooký. — „Keby tma bola!“ přála princezna, a sotva to dořekla, vytáhl se Dlouhý do oblak a zakryl čapkou polovici slunce, takže hned na straně, kde vojsko bylo, čirá tma se stala. Maťáš ale se svými ve světle dále kráčel. — Když byli již kolik mil vzdáleni, odkryl Dlouhý slunce, čapku posadil na hlavu a kráčel za nimi, co krok, to míle. — Již byli nablízku Maťášova rodinného města, když se tu vojsko úprkem za nimi žene.

„No, len vy choďte do mesta, ja ich tu popravím na dobrú cestu“ — ozval se Široký. Šli tedy do města, a Široký postaviv se před bránu, rozšířil se a hubu otevřel dokořán. — Vojsko nechtíc se domů bez princezny vrátiti, hnalo jedním valem k městu, by ji mocí dobylo, a držíce otevřenou hubu Širokého za bránu, všickni do ní vběhli. — Široký zavřel hubu a valil se za ostatními do královského zámku, až se pod ním zem otrásala. — Ze zámku zněl mu vstříc radostný jásot a křik, že mladý král Maťáš se vrátil a krásnou nevěstu si přivedl.

„No bračok, kdeže ti vojsko?“ ptal se ho Maťáš, když do zámku přišel.

„Nuž, kdeže mi je, tuto!“ odpověděl Široký, plácaje si na ohromné břicho, „ale by som ích už rád vyhodit, lebo je to nie ľahká strova!“

„No taže, vypuť ích z vezenia!“ smál se Maťáš a svolal celý zámek na podívanou. Široký postavil se před zámek, opřel ruce o boky, zakašlal, a měli jste, ľudia boží, ten shon viděti, bylo to do porazenia! Jeden přes druhého skákali ven a utíkali, co para stačila. — Jeden mu v hrdle uvázl, ten poslední; ale Široký kýchl a voják vylítl ven a letěl až za devátou mez.

A za několik dní potom slavilo se hrdé veselí a byl na

něm také princeznin otec. Poslali k němu Dlouhého, a že tam dříve byl, než se vojsko domů vrátilo, osvobodil je od slíbené jim smrti; otce pak udobřil zprávou, že se dostala dcera za mocného krále. Matáš se tovaryšům svým bohatě odměnil a zůstali při něm navždy.

Variant pohádky té z okolí trencínského je poněkud jiný. — Králi jednomu ztratí se jediná dcera. — Má ji ježibaba jedna při sobě. — I přislíbil král dáti tomu, kdo by mu princeznu vysvobodil z rukou ježibaby a zpátky přivedl, bohatou odměnu. — Dalo se to do hlasu; i zaslechl o tom i Mrdofús, synek jedné matky. I umínil si, že půjde princeznu osvobodit, a hned se také na cestu připravoval. Nejdřív šel do lesa a vytrhl buk, dub a tenké jedle. — Z buku udělal si kyjanicu¹¹, z dřeva dubového krpce a místo návlaků¹² otočil okolo noh jedle, — aby se mu vraj nepotrhalý. — Tak se vybral do světa. Na cestě sejde se s třemi tovaryši. Ptá se jich, kdo jsou a kam jdou? První pravil: „Ja som Bystrooký; ja vidím na kolik míľ cesty i na spodok mora.“ — Druhý pravil: „Ja som Dlhý, ja sa muožem ponad najvyššihó buka vytiahnuť!“ — Třetí pravil: „Ja som Široký, a do mojho brucha sa veľa spratá¹³, a keby som ho chcel nasýtiť, svet by od hladu a od smedu¹⁴ zomrieť musel!“ „No, to stě chlapi!“ pochválí je Mrdofús. — „Veru smo chlapi, ale je Mrdofús večší chlap!“ — pravili ti tři, „lebo on vytrhně buk aj s koreňom, a keď mrdně ľavým fúsem, urobí sa hyň, a keď mrdně pravým fúsem, urobí sa ľad!“ — „Nuž, veď som ja ten Mrdofús!“ — odpoví jim synek. — „Keď si ty Mrdofús, nuž puojďeme s tebou a buděš

¹¹ Kyj.

¹² Řemínky, jimiž se krpce přidržují.

¹³ Mnoho vejde.

¹⁴ Žížní.

naša hlava!“ — Mrdofús rád to slyšel a hned jim sdělil, kam s nimi půjde, k čemuž oni přisvědčili. — Šli tedy ke králi, úmysl svůj mu sdělili, a on byl tomu rád a dal jim peněz a poživy, mnoho-li žádali. — I vydali se potom na cestu a dlouho šli, až všecko strávili. Široký nemoha se dosytit, prý každý den siahu dřeva snědl a potok vody vypil. — Tu přišli k jedné chyžce a tam bydlela vedomkyňa; ta jim dala jíst a cestu k ježibabě jim ukázala. — Když do hradu ježibaby přišli, ptala se jich, proč přišli. Mrdofús bez obalu ihned na ni, aby jim princeznu vydala, kterou u sebe chová. — „Nu dobre,“ pravila ježibaba úsměšně, „ale vám skorej po tri dni robotu uložím, keď to urobíte, potom nože si to diouča vezmitě!“ — Mrdofús přistal na úlohu tu a zůstali v hradu. — První den uložila jim ježibaba přinésti princeznin zlatý prsten z nedalekého jezera. — Aby kamarádi lépe na spodek viděli, an prý voda rmutná byla, Široký polovici vody z jezera vypil; potom ukázal Bystrooký Dlouhému, kde prsten leží, a ten pro něj sáhl. — Divila se ježibaba, že chlapci úlohu vyvedli. — Na druhý den předložila jim baba z dvanácti kil¹⁵ napečeného chleba a dvanácté okovů vína, a jestli to do večera nesní, že se s nimi zle povodí. — Ale tím se Širokému právě zavděčila. — Na obrátku to všecko v sobě pohřbil, aniž pomoc kamarádů žádal. — Třetí den dala baba železnou pec vykúřit¹⁶; dvanácte sáhů dřeva v ní spálila, a když byla už žeravá, poručila šuhajům, aby do ni vlezli. Tu Mrdofús mrdnul pravým fúsem, a pec v tom okamžení ustydla, že do ní bezpečně vléztí mohli. Už jim musela ježibaba princeznu dáti, a také si ji Mrdofús ihned vzal. — Než když odešli, přece to babu mrzelo a poslala za nimi vojsko. — Mrdofús se obrátil a vida,

¹⁵ Měřic.

¹⁶ Vytopit.

že je vojsko pronásleduje, poručil Širokému, aby je pohltil. — Ten se obrátil, a jak se vojsko proti nim hnalo, pohltil je. — I poslala za nimi druhé vojsko; jak je Mrdofús viděl, mrdnul levým fúsem, a ihned všem nosy umrzly, takže se obrátili a domů utíkali. Poslala za nimi třetí vojsko a to Mrdofús mrazem popálil. Neměla již koho poslati a junáci octli se zatím na hranicích. — Tam poručil Mrdofús Širokému, aby vojáky vyhodil, což on také známým již způsobem udělá. — Když se ke králi navrátili, obdaroval je král všechny čtyry bohatě, Mrdofúsa si ale princezna za muže vzala. Bylť se jí zalíbil, a svolil tedy i král. Po smrti králově stal se králem Mrdofús.